

המשנה

סוגיות משפטיות בדיני נזיקין

קהל היעד : יסודי מכיתה ג' ומעלה (עם התאמות)
משך השיעור : כארבעה שיעורים.
אמצעי הוראה : מצגת
אביזרים : פטיש המשמש לבית משפט, שולחן וארבעה כיסאות. ואביזרים בהתאם לסצנות.
כרטיסיות של האירועים.

מטרות

1. היכרות עם המשנה.
2. ריענון המושג קונפליקט.
3. עבודה בקבוצות

מושגים מרכזיים

מורשת
יהדות
מסכת נזיקין
קונפליקט
סנגור
קטגור

מהלך השיעור

פתיחת השיעור (10 דק')

המורה מתחיל לשיר עם התלמידים את "אחד מי יודע". בדרך כלל הם נתקעים ב"שישה סדרי משנה". הם לא זוכרים מה זה?! כשמגיעים ל"שישה סדרי משנה" שואל המורה אם מישהו יודע מה זה?! ואז מסביר המורה מהם אותם שישה סדרי משנה. הסבר על המשנה, ועיון בתחילתה של מסכת.

למורה: המִשְׁנָה היא קובץ ספרותי מקיף שנכתב במשך דורות ובמרכזו הפרשנות בעל פה לסוגיות העולות מהתנ"ך. הקובץ מחולק לשישה 'סדרים', המכילים מספר 'מסכתות'. כל מסכת עוסקת בנושא ספציפי אחד המרומז בשמה של אותה המסכת. סדרי המשנה נועדו להוות קו מנחה ובסיס איתן לשם קביעת ההלכות בקהל ישראל, לדורות. ספרות המשנה – כפי שגובשה על פי התנאים בתקופתם (מסוף המאה הראשונה ועד לתחילת המאה השלישית) כוללת את כל ההנהגות והנחיות המהותיות שנתקבלו והועברו בין הדורות עד לזמן כתיבת המשנה, לשם שימור אורח החיים היהודי.

סדר זרעים – עוסק בברכות ובמצוות התלויות בארץ..

סדר מועד – עוסק בשבתות, חגים ותעניות.

סדר נשים – עוסק באישות, קידושין, גירושין וכדומה.

סדר נזיקין – עוסק בדיני ממונות וסדרי המשפט.

סדר קדשים – עוסק בבית המקדש ובקורבנות.

סדר טהרות – עוסק בסוגי טומאות וטהרתן.

(ויקיפדיה)

השיעור נתמקד במסכת נזיקין. מה קורה כשאדם גורם לנזק לא מכוון לאדם אחר? מי אשם? מה קורה למשל אם במשחק הכדורגל נתקל שחקן בשחקן אחר וגרם לו נזק? האם הוא אשם? האם רשאי השחקן שהנזק נגרם לו לתבוע פיצויים ממנו? היום נציג מקרים כאלו ואחרים. שנצטרך לדון עליהם בבית משפט שנציג. נציג את ההצגות ונראה בסופו של דבר מה קבעה המשנה במחלוקות שונות.

חוויה מטעינה (10 דק')

המורה יחדד את נושא הקונפליקט כהתנגשות של רצונות. באופן סימולטני התלמידים צריכים להתחלק לזוגות האחד מאשים והשני מתגונן. אפשר לעבור סיעור מוחין מהיר באשר לכל מיני האשמות שאנו יכולים להאשים חברים. (דוגמאות: "צילמת אותי ללא רשותי בפלאפון", "גנבת לי....", "גילית את הסוד שלי". וכו').

פעילות מרכזית

המורה מקריא את המקרה הראשון ולאחר מכן מחלק את התפקידים בו ונותן את הכרטיסייה המתאימה לקבוצה. בכל קבוצה יש את הצדדים הטוענים לצדקתם. והם מציגים את המקרה עצמו. כמו כן בכל קבוצה יש קטגור (התובע) וסנגור (ההגנה) ובבית המשפט עצמו מי שמדבר הם הקטגור והסנגור כשהצדדים משמשים עדים (יש להסביר את המושגים האלו). השופט יפסוק את פסיקתו ולאחר מכן יקריא המורה מה הייתה קביעת המשנה במחלוקת הזו ובסוגיה הזו. יש לאפשר לתלמידים לעשות חזרה ולספק להם אביזרים מתאימים. (כגון דלי, מגב, ארגז שידמה ארגז ירקות וכו' כנדרש בכל מקרה). משסיימו התלמידים את חזרותיהם הם מציגים את ההצגה.

להלן המקרים

מקרה ראשון – דיני נזיקין (מסכת בבא קמא)

קלרה השכנה מנקה את הבית ושופכת את המים המלוכלכים לרחוב. לפתע עוברת מטילדה השכנה לידה אשר חזרה מהשוק. מטילדה החליקה על הרצפה מהמים ששפכה קלרה והיא שברה את היד. מתילדה דורשת פיצוי כספי מקלרה. קלרה מסרבת ומאשימה את מתילדה שהיא מגושמת ושלומיאלית.

קביעת המשנה : ג,ב השופך מים ברשות הרבים, והוזק בהן אחר--חייב בנזקו.

מקרה שני – דיני נזיקין

יוסי הוא קדר אומן על פי הזמנה הוא עיצב אגרטל מרהיב ביופיו. שמוליק הוא גם קדר אומן והוא עיצב קערת פסח מדהימה ביופיה. יוסי ושמוליק הם חברים טובים. שניהם מיהרו להביא את מעשי האומנות אל הלקוחות שהזמינו את זה מהם וגרו זה ליד זה. כיוון שכך הלכו שניהם באותו כיוון ובאותו זמן כדי לספק את הסחורה. אלא שלפתע נתקל יוסי באבן ונפל אך הכד שלו לא נשבר ואילו שמוליק שהלך מייד אחריו לא הספיק לבלום ונתקל ביוסי ונפל וקערת הפסח שלו התנפצה לרסיסים. שמוליק הזועם דרש מיוסי פיצוי כספי. מייד פרץ ביניהם ויכוח סוער.

קביעת המשנה : ג,ד שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה, נתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון--הראשון חייב בנזקו של שני.

לאחר מכן אפשר לדון למשל מה קורה היום למשל מבחינת החוקים בכבישים? במקרה זה האחריות נופלת על הנהג מאחור שצריך לשמור מרחק.

מקרה שלישי – דיני נזיקין

גבי הוא ירקן אשר קיבל הזמנה מגב' שולה סימנטוב של משלוח ירקות. שולה סימנטוב גרה בבית פרטי עם גינה. גבי נסע כדי להביא לה את הסחורה. אבל בינתיים נאלצה שולה לצאת מביתה כדי לנסוע לבית הספר ולהביא הביתה את ילדתה שלא הרגישה טוב. גבי נכנס אל החצר דפק בדלת ומשלא קיבל תשובה. השאיר את ארגז הירקות וחזר לחנות. בינתיים התוכי המבוית והחופשי של שולה נגס כמעט מכל פרי וירק שהיה בארגז. גב' סימנטוב שחזרה עם בתה מבית הספר התקשרה אל גבי ואמרה לו שהיא לא מוכנה לשלם על הסחורה כיוון שציפורים אכלו לה אותה. ואילו גבי אמר שזה לא בעיה שלו הוא הביא לה את הסחורה הוא שם אותה בפתח הדלת כי היא לא הייתה בבית לכן היא צריכה לשלם לו בכל מקרה.

הערה: גם התוכי יכול לשמש כדמות.

קביעת המשנה: ה,ב הקדר שהכניס קדירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ושיברתן בהמתו של בעל החצר--פטור; ואם הוזקה בהן, בעל הקדירות חייב. ואם הכניס ברשות, בעל החצר חייב. הכניס פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות--אכלתן בהמתו של בעל הבית, פטור; ואם הוזקה בהן, בעל הפירות חייב. אם הכניס ברשות, בעל החצר חייב.

מקרה רביעי – גניבת חומר גלם והשבחתו לתוצר.

יהושוע הוא סוחר יהלומים לא מעובדים. יום אחד בעוברו ברחוב תקף אותו גזלן (שודד) וגזל את תיק היהלומים שהיה ברשותו. יהושוע לא ידע את נפשו מרב צער. כעבור שנתיים הגיע אליו למשרד צורף מצליח שפתח רשת של חנויות תכשיטים. הוא הניח על שולחנו של הסוחר מזוודה מלאה בכסף והודה שהוא זה שגזל ממנו את היהלומים מצפוננו לא הניח לו והוא החליט להחזיר לו את שווי היהלומים בכסף מלא. סוחר היהלומים התרגש מגילוי הלב של הצורף אבל הוא טען כי מהיהלומים שהצורף גזל הוא הקים רשת שלמה של תכשיטים ולכן מן הראוי שהוא ישלם לו את ערכה של הרשת. או לפחות את הערך של התכשיטים הכוללים את היהלומים הלא מעובדים שהיו לו. הצורף סירב לעשות זאת והסוחר איים עליו כי יפנה למשטרה. פרץ ביניהם ויכוח סוער.

קביעת המשנה: ט,א הגוזל עצים ועשאן כלים, צמר ועשאן בגדים--משלם כשעת הגזילה.

מקרה חמישי – מציאה

יואב הלך ברחוב כשלפתע הוא ראה שטר של חמישים שקלים זרוק הוא מיהר לתפוס אותו אבל לפתע משב רוח חזק העיף את השטר מעט קדימה ויגון חברו הטוב שעבר בסביבה תפס את השטר ראשון. מייד פרץ ביניהם ויכוח סוער למי שייך הכסף.

קביעת המשנה: א,ד ראה את המציאה, ונפל לו עליה, ובא אחר, והחזיק בה--זה שהחזיק בה, זכה בה.

מקרה שישי – השבת אבידה

חגית הלכה ברחוב ולפתע מצאה שטר של מאתיים שקלים. היא לא ראתה אף אדם בסביבה. היא חכתה מעט אך אף אדם לא חזר לדרוש את הכסף. ביום למחרת היא ספרה בכיתה על המזל הגדול שנפל בחלקה. ואז קמה רותם ילדה מהכיתה ואמרה שאתמול היא אבדה מאתיים שקלים כשהלכה לקנות בסופרמרקט מצרכים. והיא דרשה מחגית שתחזיר לה את הכסף. חגית סירבה. ובכיתה פרץ ויכוח סוער.

קביעת המשנה: ב,א אלו מציאות שלו, ואלו חייב להכריז. אלו מציאות שלו: מצא פירות מפורזין, **מעות מפורזות**, כריכות ברשות הרבים, עיגולי דבילה, כיכרות של נחתום, מחרוזות של דגים, וחתיכות של בשר, וגיזי צמר הבאים ממדינתן, ואניצי פשתן, ולשוניות של ארגמן--הרי אלו שלו. רבי יהודה אומר, כל דבר שיש בו שינוי, חייב להכריז; כיצד--מצא עיגול ובתוכו חרס, כיכר ובתוכו מעות. רבי שמעון בן אלעזר אומר, כל כלי אנפוריה, אינו חייב להכריז.

מקרה שביעי – השבת אבידה

בערב כיתה שנערך בגן הציבורי מצא רפי תיק שהיה בו אך ורק כסף. כ-10,000 שקל בשטרות של 100 ש. הכיתה התחלקה לשתי קבוצות שפתחו בוויכוח סוער האם לאתר את בעל התיק או לחלק את הכסף בין כולם כיוון שכל אחד יטען שהכסף שייך לו.

קביעת המשנה: ב,ב אלו חייב להכריז: מצא פירות בכלי, או כלי כמות שהוא, מעות בכיס, או כיס כמות שהוא, ציבורי פירות, ציבורי מעות, שלושה מטבעות זה על גבי זה, כריכות ברשות היחיד, וכיכרות של בעל הבית, וגיזי צמר הלקוחות מבית האומן, כדי יין וכדי שמן--חייב להכריז.

מקרה שמיני – השבת אבידה

רחל טיילה לתומה ברחוב ולפתע מצאה כלבלב חמוד מגזע נדיר ביותר. היא אספה אותו אליה. ועברה משכן לשכן ותלתה מודעות בכל השכונה כדי לשאול אם מישהו איבד את הכלבלב המיוחד. בינתיים היא גדלה וטפחה אותו. לאחר שנה וחצי כשהלכה לתומה עם כלבה ברחוב ראתה לפתע אישה שקוראת לכלב בשם ושאלה אותה מאיפה יש לה את הכלב הזה?! רחל כמובן השיבה שהיא מצאה אותו לפני שנה וחצי ושהיא נעשתה לאתר את הבעלים ולא הצליחה. ובעלת הכלב אמרה כי זמן קצר לאחר שהכלב נעלם היא יצאה לשליחות בחו"ל ולכן לא עקבה אחרי הפרסומים. היא בכלל גרה באזור אחר והכלב כנראה עלה על אוטובוס והגיע עד לאזור בו גרה רחל. האישה הודתה לה ורצתה לקחת את הכלב אלא שרחל סירבה לתת לה אותו בטענה כי היא מגדלת אותו כבר שנה וחצי והיא עשתה את כל המאמצים לאתר אותה. האישה מנגד טענה כי הכלב גזעי ומזון נדיר והיא שלמה עבורו המון כסף והוא שייך לה. פרץ בינה ויכוח סוער.

קביעת המשנה: ב,ו עד מתיי חייב להכריז, עד כדי שיידעו בו שכנים, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, שלושה רגלים; ולאחר הרגל האחרון, שבעת ימים--כדי שילך לביתו שלושה ויחזור שלושה, ויכריז יום אחד.